

Jan Söderqvist

10 år
1971

Privatliv till salu

Dagens kröniker noterar att vi alla innan vi vet ordet av kan vevas genom litteraturskvalpvarn.

Kom och köp! Författarna hämnas på tölpackigt karlslok, kändisar hängs ut, komplett med namns nallande och allting! Och så rullar hon sig i frätande självförakt, dessutom! Äkta vara!

Krönika

Litteraturen i allmänhet och romanen i synnerhet är speciell i ett konsthistoriskt sammanhang såtillvida att kvinnors insatser har varit jämförelsevis betydande och uppmärksamade. Under 1800-talet, romanens stora epok, var det många – företrädesvis män – som oroade sig för att kvinnorna helt skulle ta över marknaden. Detta till skillnad från exempelvis musiken eller måleriet, där den manliga dominansen fram till våra dagar har varit förkrossande.

Visslerigen finns här sociala faktorer högradigt inblandade, men varför skulle just litteraturen utgöra ett undantag? Anthony Burgess, själv framstående romanförfattare, har lanserat teorin att kvinnans framskjutna ställning inom romankonsten har att göra med att just romanen till sin natur ligger närmare skvallret än konsten i egentlig mening. Och visst: skvallret har alltid varit en aspekt av litteraturen. Läsare har alltid undrat vem den eller den diktade gestalten – Catullus Lesbia, Dantes Beatrice – var "i verkligheten". Men liksom i helvetet finns i litteraturen grader och nivåer.

Skvallrifieringen tilltar drastiskt, såväl inom litteraturen som offentligheten i stort. Gissningsvis hänger det ena ihop med det andra i någon liten mån. Medicinernas intresse för andra litterära kvaliteter än den renodlat skvallriga är idag närapå obefintligt. Författare får numera finna sig i att ingå i den allmänna kändis-erhanteringen. Någon har skrivit en smit formfulländande sonetter på temat könshälstens smärtsamma förgänglighet – jaha, och vad? Förläggaren gaspar och på redaktionerna blåddrar man vidare. Någon annan har skrivit en ändlös räckta tjatigheter om hämnd på en tölpackigt karlslok med namns nämnande – och hela pressen kommer löpande. Champagnekokarna i takt!

Det är verkligen mycket nu. Och av någon anledning, som jag avstår från att spekulera i, är det kvinnorna som tar täten. Nylesbisk tvåoperalibrettist fläker ut det kasserade äktenskapet och

den färskta förälskelsen, komplett med ängande dildosex och allt. Nyskild sofftevestjärna ger inblickar i en sofftevestjärnas bistra vardag, komplett med miss-handlande make och allt. Och nu Carina Rydberg som – ingen som inte har tältat i total radio-skugga de senaste veckorna kan ha undgått detta – ger ut *Den högsta kasten*, en självbiografisk berättelse om amorösa misslyckanden i krogmiljö.

Rydberg hycklar åtminstone inte med sina avsikter. Dels vill hon sälja lite böcker för en gångs skull, och dels vill hon hämnas. Om det förra är kanske inte så mycket att säga, det levande livet har en lockelse som det går att slå mynt av. I USA är det här en tydlig trend: den blott halvhjfsat säljande Kathryn Harrison har uppraderat en formellt sett fiktiv berättelse om incest till en självbiografi, och har därigenom fått hela pressen att komma löpande. Att en mängd kolleger, samtliga kvinnor, opererar i enlighet med samma strategi, uppmärksammas i februari-numret av Vanity Fair. Så låt gå för säljargumentet.

Advokaten vill inte ha något kärleksförhållande med Carina Rydberg. Det vill inte jag heller. Ska Rydberg hämnas på mig också?

Men hämnas? Varför då? Den uthängde advokaten, vari består egentligen hans brott? Han har utgått med Rydberg på krogen men avböjt intimare relationer. Han vill helt enkelt inte ha något kärleksförhållande med henne. Det vill inte jag heller. Hur klandervärt är egentligen detta? Ska Rydberg hämnas på mig också? I så fall undrar jag: med vilka befogenheter?

Boken är så fin och så stark. Kvittar nu (kvinnliga) kritiker och krönikörer. Tölpackiga karlslokar ska hängas ut. Den är "precis sann", förkunnar Aftonbladet. Som om skvallret och könspolitik verkligen vore allt i tillvaron. Och som om privatlivet vore en bra och nedrigt. Men föraktet för det privata är ytterst ett förakt för individen och uttrycker ett kollektivistiskt sinne som borde vara litteraturen främmande.

Den som befinner sig på relationsmarknaden gör nog rätt klokt i att undvika författarinor. Det rusliga är att också undvikandet – det lär oss fallet Rydberg – kan vara nog så ödesdigert. ■

Svenska PEN:s olika måttstockar

Per Wästberg och Agneta Pleijel får av författaren Jan-Ewert Strömbäck rådet att se sig om i Sverige innan de tar munnen alltför full av yttrandefrihet.

Svenska PEN:s ledande företrädare har olika måttstockar för olika människors och staters yttrandefrihet. Det fria ordet är för Per Wästberg och Agneta Pleijel ingen suverän och odelbar medborgerlig rättighet, utan något relativt, något pragmatiskt, något villkorligt, ett värde att ta till när det passar.

Debatt

På något annat sätt går det inte att uppfatta deras uppdrag för att utsluta Jan Myrdal och Gun Kessle ur Svenska PEN. För en gångs skull för Myrdal faktiskt ett resonemang, när han uttalar sig om Kina och massakern på Himmelska fridens torg. Om det han och Kessle uttrycker i *Finans* tidningen den 4 mars 1997 ska vara grund för en utslutning, då är vi sannerligen illa ute. Då är vi många som tvingas dölja våra ansikten i papperspåsar för att våga gå ut och demonstrera offentligt.

Hur kan intellektuella ta avstånd från Myrdals försök att diskutera bakgrunden till massakern 1989? Oberoende av vad vi har för uppfattning i sakfrågan och oberoende av om vi anser att det var folket el-

ler folkets fiender som kördes över av den kinesiska regimens pansarvagnar, måste det självfallet vara tillåtet att diskutera gränserna för en stats rätt att försvara sig.

Jag tillhör dem som ser massakern som en regims diktatoriska övergrepp mot människors grundläggande yttrande- och demonstrationsfrihet – inget annat – men denna ståndpunkt är inte en gång för alla given sanning, som förbjuder invändningar.

Oberoende av om vi anser att det var folket eller folkets fiender som kördes över av den kinesiska regimens pansarvagnar, måste det självfallet vara tillåtet att diskutera gränserna för en stats rätt att försvara sig.

Som sagt: olika måttstockar. Myrdal och Kessle ska utslutas ur en organisation som vi trodde försvarade det fria ordet. Men Göran Perssons hyllning till sina stabila värder glömdes i samma ögonblick som Maria Leissner gjorde bort sig genom att hota med konstitutionskottet.

Olika måttstockar! Vad gjorde Wästberg och Pleijel när det fördes

en diskussion inom Sveriges Författarförbund om att ta avstånd från den sovjetiska ockupationsmakt som tystade Tjeckoslovakien:s fria författare?

Samtidigt som professionella skribenter bevakar varandras korrekthet i tidens frågor, för arbetstagare i hela Sverige dagligen en kamp, där yttrandefrihetens gränser blir en överlevnadsfråga – eller åtminstone en fråga om fortsatt jobb och försörjning eller inte.

I dagarna tar arbetsdomstolen ställning i ett mål om tre ambulansförare i Stockholm som sades upp sedan de kritiserat sin arbetsgivare (en privat entreprenör) för livsfarliga brister i fordonsparken. Som skydds- och arbetsplatsombud anmälde de flera fel på ambulanser till det organ inom landstinget som övervakar säkerheten.

Totalitär rättegång

Vad hände? Jo, först blev de varnade, och sedan uppsagda, för att ha åsidosatt lojalitetsplikten.

Nu har deras tidsningsutlåtanden granskats i arbetsdomstolen – rubrik för rubrik, replik för replik – i en process som för tankarna till totalitära regimers politiska rättegångar.

När Wästberg och Pleijel har lyckats få Jan Myrdal och Gun Kessle att bli dissidenter, rekommenderas de att höja blicken en aning och uppmärksamma de dagliga övergreppen mot människors yttrandefrihet och andra rättigheter bakom det svenska arbetslivets järnridåer.

JAN-EWERT STRÖMBÄCK

Myrdal och Kessle har inte brutit mot PEN:s charter

Självgodhet brukar generera minnesluckor, inte minst i Svenska PEN, påpekar Mats Gellerfelt.

Jag delar sällan Jan Myrdals åsikter; många av dem tycker jag synnerligen illa om. Frågan är emellertid om jag inte tycker ännu sämre om självutnämnda kamratdomstolar och ständrätter – som den som ett antal medlemmar i svenska PEN bildat. Det stinker utrensning, trettiotalets Kominternstrider och självgott kamaraderi över dessa medlemmars lobbyning för att utsluta Jan Myrdal och Gun Kessle.

Ty den principiella frågan är av största vikt. Vilka åsikter skall tillåtas i PEN? Hår många av dem som skrivit under lobbybrevet har vid ett eller annat tillfälle stött totalitära regimer? Skall också de utslutas? Eller skall svenska PEN måhända agera internationellt: I

USA:s PEN finns det medlemmar som stödde massakern i Song My. Uteslutning, kanske?

Jag delar inte heller Myrdals och Kessles åsikt om massakern på Himmelska fridens torg, även om jag bör tillstå att mina kunskaper om skeendet är ringa. Dock. Även om jag inte delar deras åsikt så kan jag se en poäng i den. Nämligen om man, som de, tror att demonstrationerna inte i första hand var en fråga om kamp för yttrande- och tryckfrihet, utan om olika krafter – organiserad brottslighets eller CIA:s – försök att störta den kinesiska regimen och splittra Kina. I så fall för det sig en av Sverige diplomatiskt erkänd, legitim regim (i meningen: med kontroll över sitt territorium) legitima åtgärder för att slå ned ett uppror. Som sagt, det tror jag inte alls på – men sett ur den synvinkeln har inte Myrdal och Kessle brutit mot PEN:s charta. Och än en gång: gränsdragningsproblemen lär bli enorma om alla åsikter vi av det ena eller det andra skälet anser

oberoagliga, från våra respektive ideologiers utgångspunkter, skall leda till debatt om utslutning. Ja, då lever PEN färligt.

Det stinker utrensning, trettiotalets Kominternstrider och självgott kamaraderi över dessa medlemmars lobbyning för att utsluta Jan Myrdal och Gun Kessle.

Och kanske skulle några av dessa självrättfärdiga undertecknare tänka en del på det där gamla bibliiska om grandet och bjälken; föra en diskussion sinsemellan och för sig själva, om de åskiter de själva fört till torgs när vinden varit den rätta? Det skulle onckligen se snyggare ut.

MATS GELLERFELT